

1. Abony, Blaskó-dűlő

(Pest megye) Szk

A 4. számú főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a 65. sz. lelőhelyen.

Az Abony-Újszász műúttól keletre a főút nyomvonalára egy magas dombvonulaton halad át, melynek keleti szélén van az Abony 62. lelőhely (szórványlelet). Próbafeltárást a dombhát régészeti érdekű területére, a 86+250–86+900 km-szelvénybe terveztünk. Az 5–6 m relatív magasságú dombvonulat nyugati részén a humuszréteg leszedésekor hamvasztásos sírok kerültek elő.

A próbafeltárást a 86+215–680 km-szelvényben végeztük el 2003. június 24–26-án. Kutatóárkunk Ny-i megnyújtásával a magaslat lejtőjét is vizsgáltuk. (A 86+700–900 km szakasz, a Abony 62. lh. nem kisajátított terület, ezért vizsgálata 2004-re maradt.) A 2 m széles kutatóárokban a humuszolás szakfelülete során már észlelt hamvasztásos sírok és néhány más régészeti objektum került elő a 86+250–380 km-szelvényben, a 86+450–680 km-szakaszon pedig újkori beásások, oszlopödrök. A próbafeltárás területe 655 m².

A szkíta temetőrészlet feltárására július 14. és augusztus 18. között került sor a főút és a földút közötti területsávon, 9271 m²-en. A gyakran sekély temetkezések egy részét már a mezőgazdasági művelés, majd a gépi földmunka megsértette. A temető a feltárt résztől északi és déli irányban folytatódik.

Feltártuk a temető 162 sírját, valamint 58 további objektumot. Utóbbiak közül a 204. objektum a szkíta temetőhöz tartozik, talán áldozóhely lehetett. Néhány objektum egyértelműen új, jelenkori beásás a temető keleti szélénél, a többségük (főleg kisebb gödrök) kora leletanyag hiányában bizonytalan.

A temető 162 sírja közül csontvázas temetkezés 76. Nyújtott vázas 10, bal oldalán zsugorított 20, jobb oldalán zsugorított 30, felhúzott lábú 2 temetkezés, bizonytalan rítusú további 14, erősen sérült temetkezés. A 86 hamvasztásos sír közül szórthamvas 56, urnás 26, bizonytalan hamvasztásos 4 temetkezés.

67 sírban volt valamilyen mellékelt. Jellemzőek a korongolt tálak és magasfűlű bögrék. A nagyobb méretű edények, urnák többnyire hiányosak, főleg a kézzel formált edények rossz megtartásúak. Jellegzetes leletek: bronz hajkarikák, rovátkolt díszű bronz karperecek, szemes és egyszerű piros, kék üveggyöngyök, kauri csüngők, agyagpecsétlők, vaskések (a 110. szórthamvas sírban csontlemezes nyelű nagyobb kés), pont-kör díszes csontlapok, vas lándzsahegyek, bronz nyílhegyek. A 76. nyújtott vázú férfi sírban jó megtartású vaskés, vaskés, medencéjében kiskérődző csontjai kerültek elő. Kiemelkedő a 171. urnás temetkezés: 4 db aranyozott bronz hajkarika, rovátkolt díszű bronz karperec-pár, gerezdéssel tagolt orsógomb, tagolt-gerezdelt üveggyöngyök. A 108. sír zsugorított női(?) váz bal oldalán csiszolt kőbalta is volt.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

POLGÁR ZOLTÁN – DINNYÉS ISTVÁN

2. Abony, Elsővíz-, Tót-Gyurka-szék-dűlő

(Pest megye) B, Sza, Á

A 4. számú főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a 49. sz. lelőhelyen.

A Kisbalaton-ér keleti partján és attól keletre levő, nagy kiterjedésű lelőhelyen (AVK, szarmata és Árpád-kori település) áthalad az Abony-Újszilvás műút és a főút 82+820–83+850 km-szelvénye. A főúti nyomvonalon a humuszréteg leszedése során megfigyelt objektumok a lelőhely kiterjedését megnövelték. Feltárását a Ny-i lelőhelyrészen, a főút 82+820–83+000 szelvényében kezdtük el. Ezen a részen 176 telepobjektum került elő. Négy nagyméretű objektum a foltokból előkerült edénytöredékek szerint kora bronzkori. A gödrök, az árok, néhány ház és szabadtéri kemence részben szarmata, részben Árpád-kori településhez tartozik. Néhány újkori objektum is van a területen.

A Kisbalaton-ér partján feltártunk 90 telepobjektumot. A 15 árok részlet többsége az ér felé halad, részben az érrel párhuzamos árokba torkollik. A gödrök többsége kerek, változó mélységű, alakú verem, részben szarmata, részben Árpád-kori, viszonylag szegényes leletanyaggal. Feltártunk egy megszokott Árpád-kori házat vájt kemencével és két szabadtéri kemencét.

A lelőhely feltárása 2004-ben folytatódik. A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

POLGÁR ZOLTÁN

3. Abony, Kisbalaton-dűlő

(Pest megye) U, B, Sza, Á

A 4. számú főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a 48. sz. lelőhelyen 2003. szeptember 5. és október 27. között.

A Kisbalaton-ér nyugati partján elterülő lelőhelynek a főút (szakmai egyeztetés alapján) 82+635–82+775 km-szelvényében és a baloldali földút 82+600–82+680 km-szelvényében lévő részén, 5335 m² területen 134 régészeti objektumot tártunk fel négy korszakból. A lelőhely Ny-i kiterjedésének meghatározásához három szondát is húztunk.

Késő újkőkori 5 gödör és 3 zsugorított vázas temetkezés, utóbbiak közül a 121. sz. sírban négy nagyméretű mészkőgyöngy volt a koponya alatt-mellett, feltehetően nyaklánc részei.

Két gödör kora bronzkori, az egyikből előkerült belső díszes táltöredék alapján a makói kultúrához sorolható.

A lelőhelyen szarmata temető is van, melyből az ásatási területen 14 körárkos és két árokkeret nélküli sírt tártunk fel. A sírokat övező árok a DDK-i oldalon nyitott. Mindegyik sír ki volt rabolva, feldúlva, a vázak szétszórta csontjainak egy része nem is maradt a sírgödörben. Egyedül a 120. sz. sír volt kevésbé, csak a mellkasi részen bolygatott. „Leletgazdagnak” a 39. árokkeretes sír nevezhető 38 db színes üveggyöngyével, két

ezüsfibulájával és egy bronzveretével. A kevés keltező lelet alapján a temetőrészlet 3. századi. A 2. sz. temetkezésből kopott Galba (68–69.) denarius került elő.

Az *Árpád-kori* településrészletet 4 félig földbe mélyített ház, 2 szabadtéri kemence, 28 gödör, 5 árokrészlet képviseli, valamint a Ny–K-i tájolású 59. sz. sír, melyben a koponya mellett nyitott, végei felé keskenyedő ezüstkarika került elő. A kemencés házak megszokott *Árpád-kori* típusúak, ágasfás-szelemenés tetőszerkezetre utaló cölöplyukakkal. Két ház kemencéjének és az egyik szabadtéri kemencének az alja állatcsontokkal és edénytöredékekkel volt kirakva. A leletanyag (kerámia, állatcsontok) nem bőséges. A feltárás 54 telepobjektuma lelet nélküli.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

POLGÁR ZOLTÁN

4. Abony, Kis Mihály-tó-dűlő

(Pest megye) Sza

A 4. számú főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a 41. sz. lelőhelyen.

A lelőhely a főút és az Abony–Újszász műút kereszteződésénél, nagyrészt attól Ny-ra terül el. Ny-i kiterjedésének vizsgálatára próbafeltárást végeztünk július 3–4-én a főút 85+075–85+650 km-szelvényében. A 2 m széles kutatóárokban 85+620 km-nél egy szabadtéri kemence került elő, a közelében húzott 2. szonda üresnek bizonyult. A próbafeltárás területe 1391 m².

A július 22-én megkezdett megelőző ásatás közben a 85+650–85+845 km főúti szakaszt és a lelőhely K-i részén levő útkorrekció 8171 m² területét próbafeltárás-ként vizsgáltuk át. A lelőhelyen a főút 85+845–86+000 km szelvényében és a baloldali földúton 8400 m² feltárását október 10-én fejeztük be.

A *késő szarmata* település 213 telepobjektumát (házak, gödrök, árokrészletek, kutak, füstölők) bontottuk ki, őskori objektum a területen nem került elő. A 83. km környékén és az útkorrekció területén főleg újkori, részben egyértelműen 20. századi objektumokat találtunk. A *késő szarmata* településen 5 házat tártunk fel, részben központi cölöplyukkal, részben szelemenés nyeregtetőre utaló, a hossz tengelyben levő cölöplyukakkal. Kiemelendő a 78. ház, melynek padlósíntjén vastag, többszöri megújításról tanúskodó rétegsort figyeltünk meg, a ház tetőzetét központi oszlop tartotta. Két, eltérő típusú kutat tártunk fel, az egyik szabályosan megásott függőleges oldalú kút, a másik egy jellegzetes, úgynevezett „csordakút” volt. Betöltődésüknek főleg felső rétegében bőséges leletanyagot találtunk, mélységük 3–4 m közötti. Több gödör kisebb agyagbányának bizonyult. A gödrök többsége a korszakra általánosan jellemző úgynevezett méhkas alakú gödör volt, több-kevesebb leletanyaggal, szórványosan patics- és salaktöredékekkel. Különösen nagy mennyiségű salak volt a 95. természetes betöltődésű gödör felső harmadában,

közelében tehát műhely lehetett. A település salakleletei között vastartalmúak és üvegolvasztásra(?) utalók is vannak. A 193. sz. nagyméretű gödörben felnőtt férfi fejjel lefelé begyömöszölt vázát bontottuk ki. Három nem megszokott kialakítású füstölőkomplexum közül a 135. kürtőjében függőleges, kb. 15 cm átmérőjű járatfurat vezetett a felszínről.

A leletanyagra az összességében gazdag, változatos és jellegzetes *késő szarmata* kerámia a jellemző. A finoman iszapolt, korongolt kerámia késői típusai (tálak, poharak, korsók, gömbtestű edények, tárolóedények) szürke-fekete és pirosas színben, gazdag méret- és formaváltozatban fordulnak elő, gyakran besimított díszítéssel. Nem ritkák a sötétpiros festésű csészék, tálak sem, néhány terra sigillata utánzat és terra sigillata töredék színesíti a kerámiát. Nagy számban kerültek elő a homokos-kavicsos soványítású korongolt edények (zömmel fazekak) töredékei. A kézzel formált, durva kerámia (többnyire fazekak) közül kiemelendő a bekarcolt vonalköteggel és beszurkált pontszakaszokkal díszített fazék és egy kézzel formált, csónak alakú mécses. Apró leletek közül üvegphár-töredékek, bronz karperec-töredékek, tű, orsó-gombok és orsókarikák, csontárok, csontkorcsolyák említhetők. Az egyik gödörből csiszolt kőbalta került elő.

A terepviszonyok ismeretében nagy valószínűséggel kijelenthetjük, hogy a *szarmata falunak* a szélét ástuk meg, két oldalon elértük a település szélét. Több olyan objektumot találtunk, melyben tűzveszélyes munkát végeztek, éppen ezért telepítették a falu szélére ezeket a „műhelyeket”. A falu központi része a nyomvonal-tól északra érintetlen, mezőgazdasági terület, a jövőben bármikor kutatható lehet.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

MADARAS LÁSZLÓ – DINNYÉS ISTVÁN

5. Abony, Rékasi-úti-dűlő

(Pest megye) I, Ú

A 4. számú főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a dűlő területére eső két lelőhelyen.

50. sz. lelőhely: A főút 87+920–88+050 km-szelvényében levő lelőhelyen (őskor, *szarmata?* és török kor) végzett humusz leszedés nyomán a szelvényt 88+000 km-nél ferdén keresztező, fekete humuszos árokfolt közel összefüggő részletei, jobb szél mellett 88+005 körül kis kerek gödörfolt látszott, lelet nem került elő. Augusztus 18–19-én és 28-án három, 2 m széles kutatóárkot húztunk a lelőhely vizsgálatára. Az árkokban 8 árokrészletet, 1 gödör-részletet és egy gödröt találtunk. Szakmai egyeztetés értelmében a kutatóárokban levő objektumrészletek feltárásával a lelőhely kutatása befejeződött, keltező lelet nem került elő. Az árokrészletek közül 1., 4., 9. egyazon árok három részlete, egy másik árok két részlete a 3. és 5. árokrészlet. Valamennyi árok-részlet változóan meredek oldalú, ívelt fenekű. Betöl-